

HERMAN
LINDQVIST
MANNERHEIM
WSOY
MIES
NAAMION
TAKANA

© TIINA FYRÄ / WSOY

Ruotsalainen **HERMAN LINDQVIST** (s. 1943)
on Helsingissä nuoruusvuotensa viettänyt
pitkän linjan toimittaja ja historioitsija.
Hänen laajasta tuotannostaan on julkaistu suomeksi
muun muassa teokset *Villit Vaasat* ja *Kun Suomi oli Ruotsi*.
Lindqvist asuu nykyään Varsovassa puolisonsa
Liliana Komorowskan kanssa.

Herman Lindqvist

Mannerheim

MIES NAAMION TAKANA

Suomentanut Heikki Eskelinen

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Lilianalle

Mannerheimin *Muistelmat*-teoksen sitaattien suomennos Lauri Hakulinen.
Adam Mickiewiczin *Pan Tadeusz* -teoksen sitaatin suomennos V. K. Trast.

RUOTSINKIELINEN ALKUTEOS

Mannerheim – Marsken, masken, myten

Copyright © Herman Lindqvist 2017

First published by Albert Bonniers Förlag, Stockholm, Sweden

Published in Finnish by arrangement with Bonnier Rights, Stockholm, Sweden

Suomenkielinen laitos © Heikki Eskelinen ja WSOY 2019

Werner Söderström Osakeyhtiö

ISBN 978-951-0-42709-5

PAINETTU EU:SSA

Sisällys

1. Kuka hän oli? 7
 2. Lapsuus ja nuoruusvuodet 1867–1887 13
 3. Ura Venäjällä 1887–1904 51
 4. Gustafin ensimmäinen sota – Venäjän–Japanin sota
1904–1905 99
 5. Tieteellinen vakoilumatka Kiinaan 1906–1908 115
 6. Mannerheimin onnelliset vuodet Puolassa 1909–1914 143
 7. Mannerheim ensimmäisessä maailmansodassa 1914–
hyvästit 1917 161
 8. Päättymätön sisällissota 189
 9. Uusiin tehtäviin 237
 10. Vuodet 1926–1931. Poliittinen taivas synkkenee: Lapuan
liike 283
 11. Vuodet 1931–1939. Mannerheim palaa näyttämölle 293
 12. Talvisota 30.11.1939–13.3.1940 309
 13. Vuodet 1940–1944. Jatkosota 25.6.1951–19.9.1944 341
 14. Jatkosota. Hitler – kutsumaton vieras 375
 15. Kesäkuu 1944. Jatkosodan viimeiset ankarat taistelut 409
 16. Mannerheimista rauhanpresidentti 419
 17. Mannerheimin viimeinen suuri rakkaus 449
 18. Marsalkan viimeinen matka 471
- Kirjallisuutta 479
Henkilöhakemisto 484
Herman Lindqvistin suomennettuja teoksia 496

1

Kuka hän oli?

»Kansalaiset! On saapunut suruviesti, että Suomen marsalkka Gustaf Mannerheim on siirtynyt ikuiseen lepoon. Yksi Suomen historian suurimmista miehistä ja loistavimmista hahmoista on poissa – –.»

PRESIDENTTI PAASIKIVI RADIOSSA 28.1.1951

JÄINEN TUULI SUOMENLAHDELTA puhalsi suoraan ohuen sudenpentupuseroni läpi. En ollut huolinnut päällystakkaa, koska silloin kukaan ei olisi nähnyt minun sudenpentumerkkejäni. Olin melkein kahdeksanvuotias ja seisoin tovereitteni rinnalla Helsingin Pohjoisesplanadin päässä. Me kuuluimme partiolippukuntaan nimeltä Spanarna. Mustiin pukeutuneita ihmisiä alkoi kokoontua surusaaton Suurkirkosta Hietaniemen hautausmaalle johtavan reitin varrelle jo tunteja ennen sen saapumista. Heitä oli tullut kaikkialta Suomesta. Pian heitä oli moninkertaisissa riveissä – toistasataatuhatta hiljaista ja vakavaa ihmistä. He täyttivät jalkakäytävät, heitä seisoivat parvekkeilla ja talojen katoilla. Miehiä ja naisia, joilla oli sodissa ansaitut kunniamerkit päällystakkiensa rintamuksessa. Tapahtuma oli Suomen historian suurin surujuhla.

Oli purevan kylmä talvipäivä, 4.2.1951. Ensin tulivat kuuluviin vaimeiden rumpujen kumeat iskut. Pian kuului jo Chopinin surumarssia soittavien puhaltimien valitus. Vetäisin lapasen oikeasta kädestäni. Ei sudenpentujen tervehdystä voi tehdä lapanen kädessä. Kaikki, joiden ei pitänyt tehdä kunniaa, paljastivat päänsä. Näin pitkän hautajaissaaton etenevän hitaasti Pohjoisesplanadia pitkin. Kuusi korkea-arvoista upseeria kantoi marsalkan merkittävimpiä kunniamerkkejä – hänellä oli yli 120 kunniamerkkiä ja mitalia. Kymmenen kenraalia, kaikilla valkoinen turkislakki päässään, saattoi

kuuden mustan hevosen vetämällä tykinlavetilla matkaavaa tammiarkkua. Arkku oli verhottu Suomen valtakunnanlippuun, jonka keskellä on vaakunaleijona. Arkun kannelle oli asetettu marsalkan kaksi marsalkansauvaa ristikkäin sekä hänen valkoinen turkislakkinsa. Tykkivaljakon edessä talutettiin marsalkan viimeistä ratsua, mustaa Kate-nimistä tammaa, jolla oli selässään tyhjä satula. Hevonen oli ollut marsalkan ratsuna koko sodan ajan, ja hän oli itse toivonut, että se olisi mukana hautajaissaatossa. Arkkua seurasivat lähimmät surijat, ensimmäisinä neljä naista, joiden kasvot jäivät mustien huntujen taakse pimentoon. Siinä kulkivat marsalkan tyttäret Anastasie ja Sophie, hänen sisarensa Eva Mannerheim Sparre ja hänen sisarpuolensa Marguerite Gripenberg.

Kun arkku ohitti meidät, seisoiimme tiukassa asennossa ja teimme kunniaa harittavat sormet jääkalikkoina. Ympärilläni vellova kollektiivinen suru vaikutti minuun niin voimakkaasti, etten kyennyt pidättämään itkua. Paleleva ruumiini tärisi, sudenpentutervehdykseni vapisi. Katseeni harhaili lippulinnaasta, jonka alla sotilaiden hengitys huurusi pakkasessa valkoisina hattaroina, satojen sotilassaappaiden tahdikkaisiin askeliin puhtaaksi lakaistulla katukiveyksellä. Turkislakit kei-nuivat surumusiikin tahtiin, liput hulmusivat Suomenlahden tuulella. Sitten ne katosivat näkyvistä. Pyyhkäisin nenästä ja silmistä valuneet tipat hihaani ja vedin lapasen taas käteeni. Olin kokenut voimakkaan elämyksen. Maailmasta oli lähtenyt suurmies.

Suuri – millä tavalla suuri? Sitä en tiennyt, tiesin vain, että hän oli suuri. Näin kuulin hänestä puhuttavan koko lapsuuteni ajan. Luokkatovereitteni vanhemmilla oli Mannerheimin kuva seinällä tai kehyksissä pöydällä. Hänen kuolemansa vuosi-

päivinä monet perheet kokoontuivat parhaisiinsa pukeutuneina parhaaseen huoneeseensa. Kynttilät paloivat marsalkan kuvan edessä. Isä, isoisä tai joku marsalkan elinaikana mukana elänyt piti puheen »Suomen suurimmasta sotilaasta, suurimmasta valtiomiehestä ja suurimmasta kansalaisesta», saman puheen kuin vuotta aiemminkin. Silti puhuja nyyhkäisi joka kerta samassa kohdassa. Jos joku uskalsi häiritä seremoniaa tai hihittää sen aikana, hänet ajettiin ulos ja uhattiin, ettei hän saisi osallistua muistohetkeen ennen täysi-ikäiseksi tuloaan.

Mannerheim oli suurempi kuin kaikki muut yhteensä. Minun lapsenmielessäni hänen paikkansa oli jossakin korkeuksissa lähellä Jumalaa ja Jeesusta, arvostelun tai väheksynnän tavoittamattomissa. Helsingin pisin ja hienoin katu kantaa hänen nimeään, ja monessa Suomen kaupungissa on Mannerheiminkatu tai -tie. Hänen ratsastajapatsaansa, Suomen ensimmäinen, pystytettiin Helsingin postitalon eteen – nykyisin sen lähimpänä taustana on Nykytaiteen museo Kiasma. Vierailevat valtionpäämiehet laskevat kukkia hänen haudalleen.

Ylistysten jatkuessa arvosteltiin toisaalla »valkoista lah-tarikenraalia», pitkää ja komeaa hieman liian hienostunutta aristokraattia. Kuinka hän saattoi sallia verilöylyt ja joukkosurmat sisällissodan aikana ja – mikä vielä kauheampaa – sen päätyttyä? Mitä tämä riikinruotsalaisista esi-isistä polveutuva ja yli 30 vuotta tsaaria jopa Pietarissakin palvellut suomenruotsalainen aristokraatti tiesi tavallisesta kansasta ja sen elinoloista Suomessa? Hän ei edes puhunut kelvollista suomea. Suurimman osan elämästään hän oli puhunut suomea vain palveluskunnalle ja kartanon työväelle. Hän puhui venäjää ja ranskaa paljon paremmin. Oliko hän todellakin

niin taitava sotapäällikkö ja viisas valtiomies? Arvostelevia ääniä alkoi kuulua yhä enemmän. Nykyisin, sadan vuoden kuluttua sisällissodasta, julkaistaan kirjoja, joissa hänen väitetään olleen pelkuri, saita, päättämätön, sairas, hermoherkkä, dementoitunut, kalkkeutunut ja väistelleen vastuutaan.

Silti hän pelasti Suomen kolme kertaa. Kukaan ei ole tarttunut asioihin isänmaan kohtalonhetkinä kuten hän. Mies, joka palasi Suomeen 50-vuotiaana työttömänä kenraalina ja uskoi uransa olevan ohi. Hänestä tuli kuitenkin maan kaikkien sotien ylipäällikkö, valtionhoitaja ja tasavallan presidentti. Hänet ylennettiin ensin sotamarsalkan arvoon ja sitten Suomen marsalkaksi.

Kuka hän oikein oli?

HERMAN LINDQVIST MANNERHEIM

MIES NAAMION TAKANA

Vapaaherra GUSTAF MANNERHEIM eli monta elämää. Hän oli sotamarsalkka, Suomen tasavallan presidentti, tsaarin upseeri ja vakooja mutta myös elegantti nautiskelija ja naistenmies. Vaan millainen oli mies naamion takana?

Historioitsija Herman Lindqvist maalaa lähihistoriamme myyttisimmästä hahmosta monipuolisen, intiimin muotokuvan, joka ei peittele suurmiehen ristiriitaisiakaan puolia. Erityisen huomion saavat Mannerheimin monet rakkaudet sekä tämän vähälle huomiolle jääneet Puolan-vuodet – aika, jota Mannerheim itse myöhemmin kuvasi elämänsä onnellisimmaksi.

www.wsoy.fi

99.1

ISBN 978-951-0-42709-5